

שיעור ז: תנאי כפול

Session #7: Explicit and Implicit Conditions

(1) במדבר לב, כח-ל

(כח) וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְאֶת-דָּאִשִּׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם-יַעֲבֹרוּ בְנֵי-גֹד וּבְנֵי-דָאוּבָן אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל-חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי ה', וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנִתְּתָם לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַגְּלוּלָה לְאַחֲזָהּ: (ל) וְאִם־לֹא יַעֲבֹרוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתַכְכֶּם בָּאָרֶץ כְּנָעַן:

(2) בראשית ד:ז

הָלוֹא אִם־תִּטִּיב שְׂאֵת וְאִם־לֹא תִטִּיב לִפְתַּח חֲטָאת רִבְעִי וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ:

(3) בראשית כד, לז-מא

(לז) וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בָּאָרֶץ: (לח) אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלֶךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי: (לט) וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנִי אֵלִי לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי: (מ) וַיֹּאמֶר אֵלִי ה' אֲשֶׁר־הִתְּהַלַּכְתִּי לִפְנֵי יְשׁוּלָח מִלֵּאכּוֹ אֶתְךָ וְהִצַּלְתָּ דָרְכְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: (מא) אִזּוֹ תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתַי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנֵנִי לָךְ: וְהָיִיתָ נָקִי מֵאֲלֹתַי:

(4) בראשית כד, ח

וְאִם־לֹא תֵאָכֶּה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַיךָ וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה:

(5) ויקרא כו

(ג) אִם־בַּחֲקֹתֶי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתֵי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם: (ד) וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם... (יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: (טו) וְאִם־בַּחֲקֹתֶי תִּמְאָסוּ וְאִם־אֶת־מִשְׁפָּטִי תִּגְעַל נִפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לְהִפְרֹס אֶת־בְּרִיתִי: (טז) אֲרִאֲמִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְׁחָפֶת וְאֶת־הַקְּדוּחַת מַכְלוֹת עֵינַיִם וּמַדִּיבַת נֶפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לְדִיק וְזָרַעְתֶּם וְאִכְלָהוּ אִיְיִכֶם:

(6) ישעיהו א, יט-כ

(יט) אִם־תֵּאָבֹו וְשָׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֵּאָכֶל: (כ) וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמָרִיתֶם חָרִב תֵּאָכֶל כִּי פִי ה' דֹּבֵר:

(7) במדבר ה, יט-כ

(יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וַאֲמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךָ הַנָּקִי מִמִּי הַמְּרִים הַמֵּאָרִדִּים הָאֵלֶּה: (כ) וְאִתָּהּ כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמָאת וְיִתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת־שְׁכָבְתוֹ מִבְּלַעַד־אִישׁךָ:

(8) במדבר יט, יב

הֵיא וְיִתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

(9) במדבר יט, יט

וְהָיָה הַטְּהַר עַל־הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַפֵּס בַּגִּדּוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְיָטְהַר בַּעֲרָב:

(10) משנה כתב יד קאופמן בבא מציעא ז:ד

כָּל הַמֵּתְנָה עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, תְּנִיּוֹ בָטֹל.
 וְכָל תְּנִי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה מִתְחַלְתּוֹ, תְּנִיּוֹ בָטֹל.
 וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְמוֹ בְּסוּפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו מִתְחַלְתּוֹ, תְּנִיּוֹ קַיָּם.

(11) משנה כתב יד קאופמן קידושין ג:ד

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל תְּנִי שֶׁאֵינוֹ כְּתָנָי בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן, אֵינוֹ תְנִי, שֶׁנֶּאֱמַר:
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: אִם יַעֲבְדוּ בְנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן, כָּל חֲלוּץ
 לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יִי,
 וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם,
 וְנִתְּתֶם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֶחָזָה.
 וְאִם לֹא יַעֲבְדוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם, וְנֶאֱחָזוּ בְּתַכְכֶם בָּאָרֶץ כְּנָעַן.
 רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: צֶרֶךְ הִיא הַדְּבָר לומר,
 שֶׁאֵלֶמְלָא כּוֹ, יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׂאָף בָּאָרֶץ כְּנָעַן לֹא הִנְחָלוּ.

(12) רמב"ם אישות ו:א-ב

(א) המקדש על תנאי, אם נתקיים התנאי, מקודשת, ואם לא נתקיים, אינה מקודשת, בין שהיה התנאי מן האיש בין שהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם, בין בקידושין וגירושין בין במקח וממכר בין בשאר דיני ממון, צריך להיות בתנאי ארבעה דברים:
 (ב) ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי,
 1. שיהיה תנאי כפול,
 2. ושיהיה הין שלו קודם ללאו,
 3. ושיהיה התנאי קודם למעשה,
 4. ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו.
 ואם חסר התנאי אחד מהן, הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת מיד, ויתקיים המקח או המתנה מיד, וכאילו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה:

(13) קידושין סא ע"ב- סב ע"א

בשלמא לר' מאיר**היינו דכתיב** אז תנקה מאלתי**אלא** לרבי חנינא בן גמליאל **למה לי**.**איצטריך****סלקא דעתך אמינא**

היכא דניחא לה לדידה ולא ניחא ליה לדידהו מייתי בעל כרחייהו

קא משמע לן.**אם לא תאבה האשה למה לי****איצטריך****סד"א (סלקא דעתך אמינא)**

היכא דניחא להו לדידהו ולא ניחא לה לדידה נייתי בעל כרחה

קא משמע לן.**בשלמא לר' מאיר****היינו דכתיב** אם בחקותי תלכו / ואם בחקותי תמאסו**אלא** לר' חנינא בן גמליאל **למה לי****איצטריך****סלקא דעתך אמינא**

אם בחקותי תלכו ברכה

אם בחקותי תמאסו לא ברכה ולא קללה

קא משמע לן.**בשלמא לר"מ****היינו דכתיב** אם תאבו ושמעתם וגו' / ואם תמאנו ומריתם וגו'**אלא** לרבי חנינא בן גמליאל **למה לי****איצטריך****סלקא דעתך אמינא**

אם תאבו טובה

ואם תמאנו לא טובה ולא רעה

קא משמע לן.

* ((מאי חרב תאכלו?))

אמר רבא מילחא גללניתא נהמא דשערי אקושא ובצלי

דאמר מר פת פורני חריבה במלח ובצלים קשים לגוף כחרבות)*)

בשלמא לרבי חנינא בן גמליאל

היינו דכתיב אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי

אלא לרבי מאיר חנקי מיבעי ליה

אמר ר' תנחום הנקי כתיב.

בשלמא לר' מאיר

היינו דכתיב הנקי

אלא לרבי חנינא ב"ג למה לי

איצטריך

סלקא דעתך אמינא

אם לא שכב איש...הנקי

ואם שכב לא הנקי ולא חנקי

אלא איסורא בעלמא

קא משמע לן.

בשלמא לרבי מאיר

היינו דכתיב הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא וגו'

אלא לרבי חנינא ב"ג למה לי.

איצטריך

סלקא דעתך אמינא

מצות הזאה בשלישי ובשביעי

והיכא דעבד בחד מיניהו עבד

קא משמע לן.

והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי למה לי

איצטריך

סלקא דעתך אמינא

שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי ששי דקא ממעט בימי טהרה

אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה

אימא שפיר דמי

קא משמע לן.

וחטאו ביום השביעי למה לי

איצטריך

סלקא דעתך אמינא

הני מילי לקדשים

אבל לתרומה בחד נמי סגי

קא משמע לן.